

3. Гринь К. В. Интеграція документальних фото- та відеоматеріалів у післядипломній освіті лікарів-інтернів за спеціальністю «Психіатрія» / К. В. Гринь // Вісник проблем біології і медицини. – 2020. – Вип. 3 (157). – С. 178-180.
4. Костомарова Е. В. Деонтологическая компетентность студента-медика как фактор успешности профессиональной деятельности врача / Е. В. Костомарова // Известия ВГПУ. – 2014. – №4 (89). – С. 134-138.
5. Медична етика і деонтологія (повернення до теми) [Електронний ресурс] / Б. Г. Веденко, Л. Б. Веденко, Ф. В. Мельник [та ін.] // Новости медицины и фармации. – 2012. – № 6 (404). Режим доступу: <http://www.mif-ua.com/archive/article/27787>
6. Напрями вдосконалення підготовки майбутніх лікарів у сучасних умовах на кафедрі анатомії людини / [Т. Ф. Дейнега, Н. Л. Свінцицька, В. О. Рогуля, В. Г. Гринь] // Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, 26 березня 2015 р., м. Полтава. – Полтава, 2015. – С. 71-73.
7. Никитин Г. А. Этико-деонтологическое воспитание – важная составляющая профессиональной подготовки будущего врача // Г. А. Никитин, Т. Н. Янковая, Т. Е. Афанасенкова // Вестник Смоленской государственной медицинской академии. – 2014. – Т. 13, № 4. – С. 75-78.
8. О роли врачебной этики и деонтологии в формировании личности врача-интерниста / [В. В. Скибицкий, В. В. Запеева, Ю. Г. Звягинцева и др.] // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. – № 4-1. – С. 273-276.
9. Основи медичної психології: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV рів. акред. та лік.-інтерн. / [В. М. Ждан, А. М. Скрипніков, Л. В. Животовська та ін.]. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2014. – 255 с.
10. Особливості курації пацієнтів із використанням телемедицини при викладанні психіатрії / А. М. Скрипніков, Л. О. Герасименко, Р. І. Ісаков, П. В. Кидонь // Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика: матеріали Всеукр. навч.-наук. конф., м. Полтава, 19 березня 2020 р. – Полтава, 2020. – С.196-198.
11. Скрипніков А. М. Діагностичний процес у психіатрії / А. М. Скрипніков, Л. О. Герасименко, Р. І. Ісаков. – Полтава, 2012. – 128 с.
12. Шляхи підвищення якості вищої медичної освіти при підготовці студентів стоматологічного факультету до ліцензійного інтегрованого іспиту / О. В. Дубровіна, О. О. Шерстюк, Я. А. Тарасенко [та ін.] // Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні: навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 21 березня 2019 р. – Полтава, 2019. – С. 76-78.
13. Mandai J. Utilitarian and deontological ethics in medicine / J. Mandai, D.K. Ponnambath, S.C. Parija // Trop. Parasitol. – 2016. – №6(1). – P. 5-7. doi: 10.4103/2229-5070.175024.

ОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТУДЕНТІВ-СТОМАТОЛОГІВ ЯК ФАКТОР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ

Скрипніков А.М., Рудь В.О., Рудь М.В., Герасименко Л.О.

Українська медична стоматологічна академія

Проаналізовано психологічні особливості студентів стоматологічного факультету, які сприяють професійному успіху в майбутній практичній діяльності. Підкреслено важливість формування мотивації досягнення успіху й нівелювання мотивації уникнення невдач у студентів.

Ключові слова: стоматологія, мотивація досягнення успіху, мотивація уникнення невдач, алекситимія, професійний розвиток.

The article analyzes the psychological characteristics of students of the Faculty of Dentistry, which contribute to professional success in future practice. The importance of forming motivation to achieve success and leveling the motivation to avoid failure in students is emphasized.

Key words: dentistry, motivation to succeed, motivation to avoid failure, alexithymia, professional development.

Відомо, що для кожної професійної діяльності визначається свій набір особистісних якостей. Інваріантними складовими особистості лікаря низка дослідників називає такі: прогресивний мотиваційний профіль, спрямованість на професію як «служіння», високий комунікативний потенціал, самоконтроль емоцій і поведінки, висока працездатність та ін. [2-4]. Специфіка професійної діяльності лікаря-стоматолога охоплює високий ступінь технологічності в поєднанні з тонкою ручною працею, жорстку регламентацію діяльності у зв'язку з високою відповідальністю за здоров'я й життя пацієнтів, високий рівень творчості лікаря як дослідника і скульптора [5; 6]. Специальність лікаря-стоматолога характеризується високим ступенем шкідливості й небезпеки виробничого середовища, фізичною й емоційною напруженістю трудового процесу, необхідністю постійного самовдосконалення відповідно до сучасних вимог стоматологічної науки й практики внаслідок високої комерціалізації стоматологічних послуг [6].

Один із найважливіших факторів успішності майбутнього стоматолога – це опанування технології ділового спілкування в системі «лікар-пацієнт», оскільки професійне спілкування виступає як особливий вид професійної діяльності лікаря-стоматолога й відбувається на всіх етапах діагностичного й лікувального процесів. Професіоналізм лікаря-стоматолога включає не тільки технологічну майстерність, а й мистецтво впливу на пацієнта. Найбільш оптимальною позицією у взаємодії з пацієнтом є активність лікаря. Лікар переконує, спонукає, домагається своїх цілей. При цьому професійне спілкування стоматолога будується з урахуванням домагань пацієнта: бажання бути зрозумілим, «почутим», «побаченим», «оціненим»; прагнення реалізувати свої права на отримання всебічної й вичерпної інформації; згода на конкретні лікарські маніпуляції й запропоновану вартість лікування. Помилки в професійному спілкуванні лікаря-стоматолога можуть призводити до формування жорстких стереотипів роботи, що відображають його особистісні властивості, а не особливості пацієнта, нівелюють особистість хворого, виснажують фізичні й психологічні ресурси лікаря [1; 6].

Стоматологічна діяльність відрізняється від більшості медичних практик тим, що пов'язана з гострим болем пацієнта. Практично всі стоматологічні маніпуляції супроводжуються досить інтенсивними больовими відчуттями. Переживання больових відчуттів сприяють формуванню негативного ставлення не тільки пацієнта, а й фахівця. Больові відчуття хворого, бажання мінімізувати біль, внутрішній опір пацієнта, його страх перед стоматологічними

маніпуляціями викликають у лікаря-стоматолога високе емоційне напруження, що призводить до швидкого емоційного вигорання [6].

Студенти стоматологічного факультету Української медичної стоматологічної академії вивчають предмет «Медична психологія» на 4 курсі. Вивчення майбутніми стоматологами цієї дисципліни дозволяє їм не тільки здобути знання й практичні навички із загальних і прикладних питань медичної психології, а й усвідомити свої слабкі й сильні сторони як особистості, власні характерологічні особливості, стратегії реагування в критичних ситуаціях. Базуючись на результатах навчання медичної психології, уже під час вивчення першого змістового модуля дисципліни можна виділити «успішних» і «неуспішних» студентів і прогнозувати, якими спеціалістами вони стануть у майбутньому.

З метою вивчення особистісних якостей студентів-стоматологів, які, з нашої точки зору, слугують потенційним підґрунтям досягнення професійного успіху в майбутньому, за умови отримання добровільної згоди було обстежено 97 студентів 4 курсу стоматологічного факультету. Вивчали такі психологічні характеристики студентів: рівень алекситимії, мотивація прагнення до успіху й мотивація уникнення невдач. Порівнювали отримані результати за категоріями «успішних» і «неуспішних» студентів з результатами поточного навчання з дисципліни.

Рівень алекситимії досліджували за допомогою методики «Торонтська алекситимічна шкала»; мотиваційні прагнення до успіху й мотивацію уникнення невдач вивчали з використанням методик Т. Елерса «Діагностика мотивації прагнення до успіху» і «Діагностика мотивації уникнення невдач» [7; 8].

Дослідження психологічного статусу «успішних» і «неуспішних» студентів виявило досить суттєві розбіжності. Так, серед «успішних» студентів-стоматологів осіб із високим рівнем алекситимії виявилось значно менше, ніж у категорії «неуспішних» (32,34% проти 79,77%; $p > 0,05$).

Мотиваційні досягнення успіху й уникнення невдач у студентів із різним рівнем успішності також мали виражені розбіжності. «Успішні» студенти відрізнялися переважанням «мотивації прагнення до успіху» над «мотивацією уникнення невдач» (81,27% проти 18,73%; $p > 0,01$). Високий показник за методикою «Мотивація досягнення успіху» в групі «успішних» студентів дозволяє зробити висновок, що в їхніх психологічних настановах відображена досить значуща мотиваційна тенденція на досягнення успіху. Слід зазначити, що «успішні» студенти-стоматологи виявилися активними й у громадському житті факультету, мали широке коло інтересів і захоплені поза освітнім процесом. Під час практичних занять із медичної психології вони проявляли зацікавленість у виконанні завдань, отриманні вищих оцінок, були організованими, своєчасно виконували всі завдання, не мали пропусків занять без поважної причини й випадків спізнання на заняття.

У групі «неуспішних» студентів спостерігалися низький рівень мотивації досягнення успіху й переважання мотивації уникнення невдач у мотиваційному профілі особистості (79,47% проти 20,53%; $p > 0,05$). Психологічні настанови таких студентів відбивали реалістичне усвідомлення ними низьких реальних можливостей діяльного й продуктивного втручання в події. «Неуспішні» студенти в постановці цілей виявилися не орієнтованими на очікування успіху, що очевидно знижувало їхні потенційні можливості досягнення високих результатів навчання. Цю групу студентів характеризувала відсутність зацікавленості вивченням предмета й результатами свого навчання. На практичних заняттях вони були пасивними, схильними до пропусків занять, частіше мали академічну заборгованість.

Підбиваючи підсумок проведеного дослідження й узагальнюючи весь досвід роботи кафедри зі студентами стоматологічного факультету, можемо зазначити, що диференціююче значення для майбутніх професійно успішних лікарів-стоматологів мають такі особистісні характеристики:

- когнітивні – пізнавальна активність, творча спрямованість особистості, творчий характер діяльності, гнучкість, цілеспрямованість, об'єктивність і оперативність клінічного мислення, художня уява й професійний досвід (глибокі професійні знання й розвинені мануальні навички);

- мотиваційні – переважання мотивації досягнення успіху в мотиваційному профілі особистості, інтернальність у сфері досягнень;

- емоційно-вольові – відповідальність, самостійність, терплячість, енергійність, напруженість, висока саморегуляція, контроль емоцій і поведінки в поєднанні з оптимальним емоційним тонутом і адекватним рівнем тривоги, «пластичність» нервової системи;

- комунікативні – товариськість, активність щодо встановлення й міжособистісних, і соціальних контактів, соціальна сміливість.

Як свідчить досвід нашої роботи, практичні заняття з медичної психології сприяють формуванню й розвитку особистісних характеристик студентів стоматологічного факультету, що дозволяють їм успішно опанувати знання й навички з обраної спеціальності. Необхідним залишається ретельніший професійний відбір при вступі на стоматологічний факультет, оскільки значущою виявляється особистісна готовність до роботи майбутнього спеціаліста в системі «людина-людина».

Список використаної літератури

1. Грень Л. Н. Мотивация достижения успеха – важное условие формирования профессионального самосознания студентов / Л. Н. Грень // Теория і практика управління соціальними системами. – 2008. – № 1. – С. 43-51.
2. Занюк С.С. Психология мотивации / С. С. Занюк. – К.: Эльга-Н: Ника-Центр, 2001. – 352 с.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості [Текст] / Г.С. Костюк; [упоряд. Г.О. Балл та ін.]. – К.: Радянська школа, 1989. – 108 с.
4. Ляшук П.М. Клініка – вища школа лікарської майстерності [Текст] / П.М. Ляшук, В.П. Пішак // Буковинський медичний вісник. – 2007. – Т.11, №1. – С. 151-153.
5. Мойсеєнко Л.А. Формування творчого мислення студентів як основа успішної праці майбутнього лікаря [Текст] / Л.А. Мойсеєнко, Н.М. Мойсеєнко // Актуальні проблеми психології: проблеми психології творчості : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. – К., 2012. – Т.12. – Вип.15. – Ч.1. – С. 271-278.
6. Панчак О.В. Психологічні аспекти активізації творчого медичного мислення студентів-стоматологів / О.В. Панчак // Проблеми сучасної психології. – 2015. – Вип. 28. – С. 431-442.

7. Практикум по психологии профессиональной деятельности и менеджмента / под ред. Г. С. Никифорова, М. А. Дмитриевой, В. М. Снетникова. – СПб.: Изд-во С-Петербур. ун-та, 2001. – 240 с.
8. Практическая психодиагностика: методики и тесты / под ред. Д.Я. Райгородского. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2001. – 672 с.

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ОРТОДОНТІЇ АНГЛОМОВНИМ СТУДЕНТАМ

Смаглюк Л.В., Карасюнок А.Є., Воронкова Г.В., Куліш Н.В.

Українська медична стоматологічна академія

Активізація самостійної роботи англомовних студентів характеризується пошуком шляхів розв'язання проблем, систематизації знань, формування пізнавальної самостійної діяльності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей.

Ключові слова: ортодонція, навчання, англомовна форма, підвищення ефективності.

Activation of independent work of English-speaking students is characterized by the search for ways to solve problems, systematize knowledge, the formation of cognitive independent activity of students, the development of their creative abilities.

Key words: orthodontics, education, English form, increasing of efficiency.

Останнім часом маємо зростання кількості іноземних студентів, охочих отримати освіту в українських вишах. Насамперед це стосується студентів стоматологічних факультетів, які опановують спеціальність англійською мовою.

Переваги англомовного викладання очевидні: для багатьох іноземних студентів англійська мова доступна й комфортна для спілкування; англійська є однією з основних мов міжнародних наукових інформаційних ресурсів; завдяки використанню англійської мови в навчальному процесі для іноземних студентів відкриваються можливості продовження освіти в інших країнах [1].

Основне завдання вищої освіти на сучасному етапі полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. Вирішення цього завдання навряд чи можливе лише шляхом передачі знань у готовому вигляді від викладача до студента. Необхідно перевести студента з пасивного споживача знань у активного їх творця, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її розв'язання, знайти оптимальний результат і довести його правильність. Особливо це стосується студентів англомовної форми навчання, оскільки їм необхідно не тільки адаптуватися до мовної складової, самостійно аналізувати вітчизняну літературу, а й проводити паралель між клінічною термінологією української медичної освіти й освіти в їхніх рідних країнах для подальшої професійної діяльності.

Ортодонція – одна з провідних і водночас складних дисциплін для стоматологів, яку студенти вивчають протягом шести семестрів. Тож підвищення рівня викладання предмета залишається актуальним, особливо в роботі зі студентами англомовної форми навчання. Перші ж теми, які вони опановують, присвячені нормальному розвитку й функціонуванню зубощелепної системи людини. Ці знання стають найміцнішим базисом, украй необхідним для роботи лікарям, незалежно від фаху.

Починаючи навчання з предмета, студенти вважають себе досить самостійними й не завжди відчувають потребу в допомозі викладачів. Тож перше завдання, яке ставлять перед собою англомовні педагоги кафедри ортодонції, – це зацікавлення студентів дисципліною як базовою для формування майбутнього спеціаліста. Викладачі навчають логічно мислити, відстоювати свою думку, займатися науковою, пошуковою й дослідницькою роботою. Розуміння поставлених завдань дозволяє викладачам підвищити ефективність стоматологічної освіти шляхом систематизації засвоєних студентами знань, умінь і навичок у контексті творчого застосування комплексу базових знань у діяльності майбутніх лікарів-ортодонтів.

Сучасна система вищої медичної освіти покликана готувати молодих фахівців із високим рівнем теоретичної підготовки зі своєї лікарської спеціальності, здатних швидко й ефективно реагувати на сучасні досягнення медичної науки, які володіють широким спектром клінічного мислення й навичок. Англомовні викладачі мають насамперед зацікавити студента своєю дисципліною для подальшої їх активної участі в освітньому процесі, що безпосередньо стосується іноземних студентів.

Нині основною характерною рисою організації навчальної діяльності студента-стоматолога є орієнтація його в навчальному процесі на самостійну роботу [2; 3]. Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців полягає в єдності процесу навчання й виховання, забезпеченні тісного взаємозв'язку професійного навчання з практикою. З цих позицій, особливої ролі набуває проблема теоретичного обґрунтування й експериментального апробування відповідних технологій щодо організації самостійної роботи здобувачів освіти. Самостійну роботу можна визначити, з одного боку, як роботу студента з навчальною літературою, що виконується поза основним розкладом занять, з іншого боку, – це постійна, цілеспрямована робота студента під час обов'язкових занять, де він слухає й самостійно конспектує пояснення викладача.

Англомовні лекції з предмета «Ортодонція» добре ілюстровані й інформативні. Вони дозволяють створювати необхідну зорово-слухову опору для формування уявлень і понять про зубощелепні аномалії, що не завжди можна безпосередньо спостерігати під час практичних занять. Це сприяє збагаченню навчального процесу образною формою пізнання. Проте вирішальне слово на лекціях – за викладачем.

Справжня активізація самостійної роботи англомовних студентів характеризується не пошуком знань взагалі, а пошуком шляхів розв'язання проблем, не тільки засвоєнням результатів наукового пізнання, системи знань, а й самого шляху отримання цих результатів, формування пізнавальної самостійної діяльності студентів, розвитку їх-